

NEPREDUZIMANJE MERA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE U SRBIJI: POJAM, ZNAČAJ I DRŽAVNA REAKCIJA*

Dr Ana Batrićević

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Zaštita životne sredine od štetnih uticaja jedan je od ključnih preduslova za njeno očuvanje i održivo korišćenje prirodnih resursa u budućnosti i predstavlja aktuelno pitanje mnogih naučnih disciplina - ekologije, ekonomije ali i krivičnog i prekršajnog prava. Zato propisivanje i implementacija mera zaštite životne sredine kao i sankcionisanje pravnih i fizičkih lica koja uprkos svojoj dužnosti propuste da ih primene spada u prioritetne zadatke zakonodavca u toj sferi. Imajući u vidu nastojanja naše zemlje da uskladi svoje zakonodavstvo i praksu u oblasti ekologije sa evropskim i svetskim standardima, autor ovog rada kritički analizira postojeći sistem državne reakcije na propuštanje preduzimanja mera zaštite životne sredine od strane relevantnih subjekata, kao i pravosudne statistike od značaja za tu problematiku i sugerise primenu određenih mera u cilju unapređenja njegove efikasnosti i podizanja kvaliteta stanja životne sredine u skladu sa međunarodnim standardima.

KLJUČNE REČI: životna sredina / mere zaštite životne sredine / krivično delo / privredni prestup / prekršaj

UVOD

Zaštita životne sredine i održivo eksploatisanje prirodnih resursa smatraju se osnovnim načelima kojima se moraju rukovoditi svi privredni subjekti, a pravo na zdravu životnu sredinu važi za jedno od osnovnih ljudskih prava, kako sadašnjih tako i budućih generacija (Paunović, Krivokapić, Krstić 2007: 56-67). Okvirni programi zaštite životne sredine zavise od ekološke politike

* Rad je nastao kao rezultat na projektu broj 47011 koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

jedne države, koja kao trajni dokument opšteg karaktera utvrđuje okvire programa zaštite životne sredine kao vremenski ograničenog dokumenta. Nacionalnim programom se obezbeđuje celokupni sistem zaštite životne sredine uključujući opis, ocenu stanja životne sredine, mere, uslove i instrumente za održivo upravljanje, očuvanje prirodne ravnoteže, celovitosti i raznovrsnosti, kvaliteta prirodnih vrednosti, uslove za opstanak svih živih bića, sprečavanje, kontrolu, smanjivanje i sanaciju svih oblika zagađivanja, kriterijume za sprovođenje zaštite, dugoročne i kratkoročne mere za sprečavanje, ublažavanje i kontrolu zagađivanja, kao i nosioce, dinamiku i način njihovog sprovođenja (Vig, Gajinov, 2011:60; Kokolj, 2012:239). U tom smislu, cilj nacionalne strategije održivog razvoja kao instrumenta za ostvarivanje ekološke politike jeste da uspostavi ravnotežu između tri stuba održivog razvoja: održivog ekonomskog rasta i privrednog i tehnološkog razvoja, održivog razvoja društva na osnovu socijalne ravnoteže i zaštite životne sredine i racionalnog raspolaganja prirodnim resursima (Kokolj, 2012:240). Poseban značaj za sprovođenje "opšte" ekološke politike ima i posebna ekološka kriminalna politika, budući da se njome postavljaju osnovne smernice za postupanje države u cilju prevencije i sankcionisanja ekoloških krivičnih dela, odnosno najozbiljnijih vidova povređivanja ili ugrožavanja životne sredine.

Uprkos evidentnim naporima naše zemlje da svoje zakonodavstvo i praksu u oblasti zaštite životne sredine uskladi sa evropskim standardima, redovni godišnji izveštaji Agencije za zaštitu životne sredine Ministarstva za energetiku, razvoj i zaštitu životne sredine, potvrđuju da u Srbiji i dalje postoji visok stepen zagađenja životne sredine, odnosno njenih integralnih delova – vazduha, vode i zemljišta. Raspoloživi podaci govore u prilog postojanju konstantne deterioracije stanja vazduha na ovim prostorima. Takvo stanje izaziva opravdanu zabrinutost kako eksperata u oblasti ekologije, biologije, poljoprivrede, medicine i prava, tako i opšte javnosti i "običnih građana", koji često trpe zdravstvene posledice prekomernog zagađenja (Batrićević, Batanjski, 2013: 58-67). Merenja sprovedena na osnovu kriterijuma postavljenih u članu 21. Zakona o zaštiti vazduha¹, pokazuju da je posmatrano na nivou zone Srbije kao celine tokom 2012. godine kvalitet vazduha imao III kategoriju, što znači da je bio prekomerno zagađen. Kao razlog za to navodi se prekoračenje tolerantnih vrednosti suspendovanih čestica u pojedinim oblastima². Kao glavni pritisci zagađujućih materija preko emisija u vazduh identifikovani su sagorevanje goriva u termo-energetskim objektima i u prerađivačkoj industriji, kao i saobraćaj, pri čemu se trend blagog smanjenja pojedinih zagađivača pripisuje opadanju privredne aktivnosti.³ Izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Srbiji za 2011.

¹ Zakon o zaštiti vazduha "Službeni glasnik RS", br. 36/2009 i 10/2013.

² Izveštaj o stanju životne sredine u Republici Srbiji, Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., str. 26.

³ *Op. cit. str. 166.*

godinu ukazuje na to da se koncentracija opasnih zagađujućih materija kao što su sumpor dioksid, azot dioksid i praškaste supstance povećao u odnosu na prethodne godine⁴, identifikujući kao najuticajnije zagađivače: termoelektrane "Nikola Tesla A", "Nikola Tesla B", "Kolubara" i "Morava", zatim elektranu i rudnik "Kostolac B", rudnik "Bor-Toponica", rafineriju bakra "Bor" i naftnu rafineriju "Pančevo" (Batrićević, Batanjski, 2013: 58-67).

Otpadne vode koje se bez bilo kakvog mehaničkog, biološkog ili hemijskog oblika prečišćavanja izlivaju u spoljnu sredinu, predstavljaju ključne izvore zagađenja voda u Srbiji i, kao takve ostvaruju snažan negativan uticaj na životnu sredinu. Najveći procenat komunalnih otpadnih voda se ispušta u reke (85,36%), dok u jezera odlazi 2,43%. Ukupno 9 Javnih komunalnih preduzeća poseduje sistem za prečišćavanje otpadnih voda i tretiranja komunalne otpadne vode nekim od mehaničkih ili bioloških vidova prečišćavanja, dok hemijski postupci prečišćavanja nisu zastupljeni. Kada su u pitanju industrijske otpadne vode, najveći procenat industrijskih zagađivača (54,76%), ispušta svoje otpadne vode u reku sa ili bez prečišćavanja, zatim u gradsku kanalizaciju (19,04%), u kanal (18,45%), potok (3,57%), a zastupljeni su i jezero, kolektor i laguna. Agenciji za zaštitu životne sredine, je do 1. juna 2013. godine podatke o ispuštanju otpadnih voda dostavilo 67 preduzeća, na osnovu čega je definisano 167 ispusta. Pri tome je uočeno da od 167 lociranih ispusta industrijskih otpadnih voda 80 ne odlaze direktno u recipijent, već da podležu nekom obliku prečišćavanja – mehaničkom (najčešće u formi rešetke ili taložnika) ili biološkom, dok hemijski postupci prečišćavanja nisu zastupljeni⁵. Kao posledica visokog stepena neprečišćavanja otpadnih voda dospelih iz komunalnih i industrijskih kanizacionih sistema, u vodotocima Srbije prisutan je nedopustivo visok sadržaj potencijalno toksičnih elemenata prema nivou maksimalne dozvoljene koncentracije i učestalosti njenog pojavljivanja (Veljković, Vidojević, Jovičić, 2010:3). Analiza prikupljenih podataka jasno ukazuje na činjenicu da preduzeća ne izvršavaju u dovoljnoj meri svoje zakonske obaveze u pogledu merenja količine i kvaliteta ispuštenih otpadnih voda i praćenja stanja vodoprijemnika.⁶

Kada je reč o zemljištu, sasvim očekivano je kao posebno ugroženo identifikovano ono koje se nalazi u okolini industrijskih kompleksa. Imajući to u vidu, Agencija za zaštitu životne sredine ispitivala je u toku 2012. godine zemljište u okolini 28 industrijskih kompleksa na 55 lokaliteta, a podaci o sadržaju teških metala u zemljištu koji su tom prilikom dobijeni pokazuju prekoračenje graničnih vrednosti u površinskom sloju zemljišta do 30 cm za pojedine teške metale.⁷ Analiza udela glavnih tipova lokalizovanog

⁴ Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji 2011, godine, Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2012, str. 5.

⁵ Izveštaj o stanju životne sredine u Republici Srbiji, Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., str. 63 i 64.

⁶ *Op. cit.*, str. 167.

⁷ *Op. cit.*, str. 89.

zagađenja zemljišta u ukupnom broju identifikovanih lokaliteta potvrđuje da najveći udeo u zagađenju imaju javno komunalne deponije sa 43,5%, zatim eksploatacija i prerada nafte sa 22,5%, deponije industrijskog otpada sa 11,8% i industrijsko komercijalni lokaliteti 10,2%.⁸

Industrijski otpad predstavlja poseban izvor zagađenja životne sredine, a izveštaji Agencije za zaštitu životne sredine pokazuju da najveći udeo u proizvedenom industrijskom otpadu u našoj zemlji ima leteći pepeo od uglja, a za njim slede šljaka i prašina iz kotla, otpadi od prerade šljake, muljevi i filter kolači, otpadi iz fizičke i hemijske obrade minerala za obojenu metalurgiju, otpadna fosforna i fosforasta kiselina, metali koji sadrže gvožđe, kablovi, mešavina ili pojedine frakcije betona, otpadna keramika, zemlja od čišćenja i pranja šećerne repe kao i muljevi koji nastaju tokom pranja, čišćenja, ljuštenja, centrifugiranja i separacije u poljoprivredi i prehrambenoj industriji. U odnosu na prethodnu godinu nadležnim organima se prijavio veći broj preduzeća koja stvaraju ovakav otpad ili se bave njegovim prometom, što je poboljšalo kvalitet izveštavanja u ovoj oblasti. Naime, podatke o upravljanju otpadom je dostavilo više od 1200 preduzeća, dok je podatke o proizvedenim vrstama količinama, poreklu sastavu, karakteru, klasifikaciji, načinu skladištenja, transporta, tretmana i odlaganju otpada⁹ do zakonom predviđenog roka dostavilo je 176 postrojenja koja podležu toj obavezi¹⁰.

Navedeni podaci jasno pokazuju da je industrijska delatnost jedan od najčešćih uzročnika zagađenja u našoj zemlji, te da se značajan procenat "zasluga" za pogoršanje stanja životne sredine može pripisati upravo pravnim licima čija delatnost za nusprodukt ima ispuštanje zagađujućih materija u vazduh, vodu ili zemljište. U tom smislu, odgovornost je na fizičkim licima koja u navedenim preduzećima imaju položaj odgovornih lica i koja su, u skladu sa tim, dužna da preduzmu odgovarajuće mere zaštite životne sredine kako bi sprečila širenje štetnih uticaja svoje delatnosti. Njihovo propuštanje da preduzmu mere koje su po zakonu dužni da primene u cilju zaštite životne sredine sankcionisano je odgovarajućim propisima iz oblasti ekološkog prava kao prekršaj, ali, pod određenim okolnostima, njihovim propuštanjem da vrše svoju dužnost mogu biti ostvarena i obeležja bića krivičnog dela nepreduzimanja mera zaštite životne sredine iz člana 260. Krivičnog zakonika Republike Srbije.

⁸ *Op. cit.*, str. 167.

⁹ Videti: Zakon o upravljanju otpadom, "Službeni glasnik RS", br. 36/2009 i 88/2010 i Pravilnik o metodologiji za izradu nacionalnog i lokalnog registra izvora zagađivanja, kao i metodologiji za vrste, načine i rokove prikupljanja podataka "Službeni glasnik RS", br. 91/2010.

¹⁰ Izveštaj o stanju životne sredine u Republici Srbiji, Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., str. 98.

KRIVIČNO DELO NEPREDUZIMANJA MERA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE (ČLAN 260. KZRS)

Krivično delo nepreduzimanja mera zaštite životne sredine spada u takozvana čista ili prava ekološka krivična dela (Jovašević, 2009:267). Sistematizovano je u okviru dvadeset i četvrtog poglavlja Krivičnog zakonika Republike Srbije¹¹ posvećenog krivičnim delima protiv životne sredine u kome je naš zakonodavac po prvi put na jednom mestu okupio brojna krivična dela kojima se primarno štiti životna sredina. Period iza navedenog zakonika su obeležili Osnovni krivični zakon, Krivični zakon Republike Srbije i posebno krivično zakonodavstvo koje su sačinjavali posebni zakoni iz određenih oblasti, što znači da su odredbe koje su predviđale krivičnopravnu odgovornost zagađivača životne sredine sve do 1. januara 2006. godine bile potpuno razučene (Rakočević, 2011: 200). Može se oceniti da je svrstavanjem svih krivičnih dela kojima se povređuje ili ugrožava životna sredina u jedno zajedničko poglavlje razrešena dilema odavno prisutna u teoriji krivičnog prava da li životna sredina treba da predstavlja samostalan zaštitni objekt ili se krivičnim delim protiv životne sredine zapravo štite neka "klasična pravna dobra", kao što su život i zdravlje ljudi. To predstavlja veliki napredak kako u krivičnom zakonodavstvu, tako i u nauci, odnosno teoriji krivičnog prava (Vrhovšek, 2008:65).

Osnovni oblik ovog krivičnog dela čini službeno ili odgovorno lice koje ne preduzme propisane mere zaštite životne sredine ili ne postupi po odluci nadležnog organa o preduzimanju mera zaštite životne sredine. Za osnovni oblik propisane su alternativno novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do tri godine (član 261. stav 1.). Zakon poznaje i nehatni oblik ovog krivičnog dela i za njega predviđa alternativno novčanu kaznu ili kaznu zatvora do jedne godine (član 261. stav 2.). Na ovom mestu treba naglasiti da su sve do 04. 11. 2008. godine, kada je na snagu stupio Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela¹², u našoj zemlji za krivična dela, uključujući i ona protiv životne sredine, odgovarala samo fizička lica. Iako je veliki broj evropskih zemalja predvideo odgovornost pravnih lica za krivična dela, naše pravo sve do tog trenutka nije poznavalo ovakvu vrstu odgovornosti. Navedeni zakon značajno doprinosi kvalitetu zaštite životne sredine jer su se do sada zagađivači uglavnom "krili iza pravne forme svojih privrednih društava" i na taj način izbegavali odgovornost. Tome treba dodati i činjenicu da se, kao učinioci krivičnih dela protiv životne sredine, a posebno onih koja podrazumevaju njeno zagađenje, najčešće javljaju upravo privredni subjekti, odnosno da je zagađivanje najčešće rezultat određenih privrednih aktivnosti, a naročito proizvodnje (Rakočević, 2011: 201).

¹¹ Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

¹² Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela "Službeni glasnik RS", br. 97/2008.

Objekt zaštite ovog krivičnog dela jeste životna sredina, ali se njime ujedno štiti i sistem preventivnih mera koje treba da omoguće njenu zaštitu (Jovašević, 2009:267). S obzirom na značaj životne sredine, opravdano je i njenu zaštitu postaviti kao samostalan i primarni zaštitni objekat (Stojanović, 1995:293).

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela sastoji se u nečinjenju, negativnoj ili pasivnoj delatnosti, odnosno propuštanju učinioca da preduzme određene radnje koje je po zakonu dužan da preduzme, odnosno da postupi po odluci nadležnog organa, čime se stvara opasnost od ugrožavanja životne sredine u celosti ili pojedinog njenog dela: vazduha, vode ili zemljišta (Jovašević, 2009:267). U pitanju su posebne aktivnosti usmerene na zaštitu životne sredine, koje su, budući da je reč o blanketnoj inkriminaciji, propisane u Zakonu o zaštiti životne sredine¹³. One obuhvataju: preventivne mere zaštite životne sredine, uslove zaštite životne sredine, mere zaštite od opasnih materija i odgovarajuće programe i planove. Preventivne mere mogu se preduzimati u oblastima: planiranja i izgradnje (član 33.), prostornog i urbanističkog planiranja (član 34.), strateške procene uticaja na životnu sredinu (član 35.), procene uticaja projekata na životnu sredinu (član 36.), integrisanog sprečavanja i kontrole zagađivanja (član 37.) i procene opasnosti od udesa (član 38.). Uslovi zaštite životne sredine odnose se na ispunjenje određenih zahteva u pogledu: kvaliteta životne sredine, emisija, sistema upravljanja zaštitom životne sredine i kvaliteta proizvoda, procesa i usluga (član 39. – 55.). Mere zaštite od opasnih materija odnose se na oblast njihovog prometa odnosno uvoza, izvoza i tranzita (član 57.), kao i na pitanja od značaja za zaštitu od hemijskog udesa (član 58. – 63.)

Posledica ovog krivičnog dela jeste apstraktna opasnost za život i zdravlje ljudi. Kao izvršilac ovog dela može se pojaviti samo službeno ili odgovorno lice u preduzeću, ustanovi ili drugom subjektu koji je ovlašćen za preduzimanje mera zaštite životne sredine. Kada je u pitanju krivica učinioca, moguće je kako umišljaj tako i nehat. (Jovašević, 2009:268).

Ako je usled izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela nepreduzimanja mera zaštite životne sredine, bilo sa umišljajem, bilo iz nehata, došlo do nastupanja posledice koja se sastoji u zagađenju životne sredine, predviđeno je da se učinilac se kažnjava za drugo krivično delo - krivično delo zagađenja životne sredine iz člana 260. Krivičnog zakonika (član 261. stav 3.).

Krivično delo zagađenja životne sredine čini lice koje kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine zagadi vazduh, vodu ili zemljište u većoj meri ili na širem prostoru. To je osnovni oblik ovog dela, koji je zaprećen kaznom zatvora od 6 meseci do 5 godina (član 260. stav 1.). Zagađenje životne sredine može biti učinjeno i sa nehatom kao oblikom

¹³ Zakon o zaštiti životne sredine, "Službeni glasnik RS", br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009 i 43/2011.

krivice, kada se za njega može izreći alternativno novčana kazna ili kazna zatvora do dve godine (član 260. stav 2.).

Prvi teži oblik krivičnog dela zagađenja životne sredine postoji ukoliko je usled umišljajnog preduzimanja radnje izvršenja osnovnog oblika došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi i za njega se učinilac može kazniti kumulativno zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom (član 260. stav 3.). U slučaju da je radnja izvršenja osnovnog oblika usled koje je došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi učinjena iz nehata, učinilac će se kazniti kumulativno zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom (član 260. stav 4.).

Sam pojam zagađenja životne sredine nije definisan krivičnopravnim odredbama, već je u pitanju inkriminacija blanketnog karaktera za čije je pravilno tumačenje potrebno poznavanje odgovarajućih propisa iz oblasti ekološkog prava. Pojam životne sredine, kao i pojam zagađenja životne sredine determinisani su u Zakonu o zaštiti životne sredine. Prema ovom zakonu, životna sredina predstavlja skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi čine okruženje, odnosno prostor i uslove za život (član 3. stav 1. tačka 1.), dok je zagađivanje životne sredine određeno kao unošenje zagađujućih materija ili energije u životnu sredinu, izazvano ljudskom delatnošću ili prirodnim procesima, koje ima ili može imati štetne posledice na kvalitet životne sredine i zdravlje ljudi (član 3. stav 1. tačka 11.).

Pošto se za krivično delo nepreduzimanja mera zaštite životne sredine može izreći i uslovna osuda, predviđeno je da u takvom slučaju sud može naložiti učiniocu obavezu da u određenom roku preduzme propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine (član 261. stav 4.). Ista mogućnost postoji i u odnosu na krivično delo zagađenja životne sredine, za koje će službeno ili odgovorno lice odgovarati ukoliko usled propuštanja preduzimanja propisanih mera zaštite dođe do zagađenja životne sredine (član 260. stav 5.). Propuštanje osuđenog lica da u određenom roku postupi u skladu sa obavezama koje su mu određene u uslovnoj osudi, predstavlja osnov za njeno opozivanje od strane nadležnog suda (Jovašević, 2009:2678).

PREKRŠAJI I PRIVREDNI PRESTUPI IZ ZAKONA O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

Zakon o zaštiti životne sredine uređuje integralni sistem zaštite životne sredine kojim se obezbeđuje ostvarivanje prava čoveka na život i razvoj u zdravoj životnoj sredini i uravnotežen odnos privrednog razvoja i životne sredine u Republici Srbiji (član 1.). Budući da su odredbe kojima su propisana krivična

dela protiv životne sredine, uključujući i krivično delo nepreduzimanja mera zaštite životne sredine, blanketnog karaktera, poznavanje odredbi ovog zakona neophodan je preduslov za njihovo pravilno tumačenje i primenu u praksi. Osim što definiše pojmove koji se upotrebljavaju u Krivičnom zakoniku prilikom inkriminisanja ponašanja kojima se povređuje ili ugrožava životna sredina, kao što su: životna sredina, mere i uslovi zaštite životne sredine, zagađenje životne sredine, zagađujuće materije itd., Zakon o zaštiti životne sredine i sam sadrži određene odredbe od značaja za sankcionisanje nedozvoljenih ponašanja čoveka prema životnoj sredini. U tom smislu, kaznenim odredbama Zakona o zaštiti životne sredine predviđeni su privredni prestupi (član 116.) i prekršaji (član 117., 117 a, 118., 118a, 120.), kao i zaštitne mere koje se njihovim učiniocima mogu izreći uz sankcije.

Za sankcionisanje nepreduzimanja mera zaštite životne sredine od značaja je nekoliko privrednih prestupa sadržanih u kaznenim odredbama Zakona o zaštiti životne sredine. Između ostalog, ovim zakonom predviđeno je da će se pravno lice kazniti za privredni prestup novčanom kaznom od 1.500.000 do 3.000.000 dinara u slučaju da pri upravljanju opasnim materijama ne preduzima sve potrebne preventivne, zaštitne, sigurnosne i sanacione mere (član 116. stav 1. tačka 6.). Ovaj privredni prestup odnosi se na specifičan slučaj propuštanja da se preduzmu mere zaštite životne sredine, koji se tiče opasnih materija. Prema Zakonu o zaštiti životne sredine, upravljanje opasnim materijama vrši se pod uslovima i na način kojim se obezbeđuje smanjenje rizika od njihovih opasnih svojstava po životnu sredinu i zdravlje ljudi i to u procesu proizvodnje, skladištenja, korišćenja i odlaganja (član 29. stav 1.). U skladu sa tim, pravno i fizičko lice koje upravlja opasnim materijama dužno je da planira, organizuje i preduzima sve potrebne preventivne, zaštitne, sigurnosne i sanacione mere kojima se rizik po životnu sredinu i zdravlje ljudi svodi na najmanju moguću meru (član 29. stav 2.), a propuštanjem da to učini, pravno lice čini navedeni privredni prestup.

Još jedan privredni prestup koji može postojati u slučaju propuštanja preduzimanja mera zaštite životne sredine postoji ukoliko pravno lice izgradi i upotrebljava postrojenja, odnosno komplekse i obavlja aktivnosti ako nisu ispunjene propisane granične vrednosti emisije i nivoa zagađujućih materija, uslovi u pogledu opreme i uređaja kojima se smanjuje ili sprečava emisija zagađujućih materija ili energije, kao i ako nisu preduzete druge mere i radnje za obezbeđenje propisanih uslova zaštite životne sredine (član 116. stav 1. tačka 7.). I za njega se može izreći novčana kazna između 1.500.000 i 3.000.000 dinara. Naime, izgradnja i rad postrojenja i obavljanje aktivnosti mogu se obavljati samo ako su ispunjeni propisani zahtevi emisije i nivoa zagađujućih materija u medijumima životne sredine, opreme i uređaja kojima se smanjuje ili sprečava emisija zagađujućih materija ili energije i obezbeđuje njeno očuvanje, odnosno ako su preduzete druge mere i radnje za obezbeđivanje propisanih uslova zaštite životne sredine (član 40.). Shodno tome, propuštanjem preduzimanja mera i radnji koje imaju za cilj da obezbede

propisane uslove zaštite životne sredune predstavlja privredni prestup pravnog lica.

Propuštanje preduzimanja sanacionih mera takođe predstavlja privredni prestup, odnosno prekršaj. Prema stavu 1. člana 63. Zakona o zaštiti životne sredine, pravno i fizičko lice mora radi sprečavanja daljeg zagađenja prouzrokovanog udesom odmah o svom trošku preduzeti mere sanacije prema planovima zaštite. Ukoliko propusti da preduzme mere sanacije o svom trošku, pravnom licu se za privredni prestup može izreći novčana kazna u rasponu od 1.500.000 do 3.000.000 dinara (član 116. stav 1. tačka 15.).

Za navedene privredne prestupe, može se izreći novčana kazna u srazmeri sa visinom učinjene štete, neizvršene obaveze ili vrednosti robe odnosno druge stvari koja je predmet privrednog prestupa. Tako odmerena novčana kazna ne sme preći visinu dvadesetostrukog iznosa pričinjene štete, neizvršene obaveze ili vrednosti robe ili druge stvari koja je predmet privrednog prestupa (član 116. stav 2.). Pored samog pravnog lica, za navedene privredne prestupe se kažnjava i odgovorno lice u tom pravnom licu i to novčanom kaznom u iznosu od 100.000 do 200.000 dinara (član 116. stav. 3.).

I samo propuštanje odgovornog lica u organu uprave, odnosno jedinici lokalne samouprave, odnosno organizaciji koja vrši javna ovlašćenja da pripremi prostorni ili urbanistički plan koji bi sadržao uslove za obezbeđenje određenih mera zaštite životne sredine predstavlja prekršaj za koji se može izreći novčana kazna u iznosu od 25.000 do 50.000 dinara (član 120. stav 1. tačka 5.). U pitanju su mere zaštite životne sredine iz člana 34. Zakona o zaštiti životne sredine, koje se odnose na prostorno i urbanističko planiranje. Uslove za njihovo obezbeđenje propisuju resorno Ministarstvo, organ autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave, i to na zahtev organa nadležnog za pripremu i donošenje plana, a na osnovu uslova i mišljenja nadležnih stručnih organizacija. Tu spadaju sledeće mere i uslovi zaštite životne sredine koji moraju biti obezbeđeni u prostornim i urbanističkim planovima:

- 1) utvrđivanje posebnih režima očuvanja i korišćenja područja zaštićenih prirodnih dobara, izvorišta vodosnabdevanja, termalnih i mineralnih izvorišta, šuma, poljoprivrednog zemljišta, javnih zelenih površina, rekreacionih područja i banja (član 34. stav 1. tačka 1.);
- 2) određivanje područja ugroženih delova životne sredine (zagađena područja, područja ugrožena erozijom i bujicama, eksploatacijom mineralnih sirovina, plavna područja i slično) i utvrđivanje mera za sanaciju ovih područja (član 34. stav 1. tačka 2.);
- 3) utvrđivanje mera integrisane zaštite i planiranja predela koje obuhvataju područja izvan zaštićenih prirodnih dobara, radi uređenja dugoročne koncepcije, namene i organizacije predela i usklađivanja višenamenskog korišćenja prostora koje ugrožava predeo (poljoprivreda, šumarstvo, vodoprivreda, rudarstvo, energetika, saobraćaj, stanovanje, rekreacije i dr.) (član 34. stav 1. tačka 3.);
- 4) utvrđivanje područja u kojima će se dugoročno sačuvati odgovarajuće udaljenosti između objekata u kojima je prisutna ili može biti prisutna jedna ili

više opasnih materija u količinamakoje su veće od propisanih i stambenih područja, javnih prostora, kao i područja od posebnog značaja, radi zaštite života i zdravlja ljudi i životne sredine (član 34. stav 1. tačka 4.); 5) utvrđivanje mera i uslova zaštite životne sredine prema kojima će se koristiti prostor namenjen eksploataciji mineralnih sirovina, odnosno vršiti izgradnja industrijskih i energetske objekata, objekata za preradu i odlaganje otpada, objekata infrastrukture i drugih objekata čijom izgradnjom ili korišćenjem se može ugroziti životna sredina (član 34. stav 1. tačka 5.).

PRAKSA NADLEŽNIH ORGANA – STATISTIKE

Efikasnost, kvalitet i intenzitet državne rekcije na povređivanje i ugrožavanje životne sredine, uključujući i nepreduzimanje mera zaštite životne sredine kao posebnu inkriminaciju, mogu se proceniti na osnovu analize statističkih podataka o broju lica koja su tokom prethodnih godina prijavljena, optužena i osuđena za ta krivična dela. U tom smislu, potrebno je sagledati odnos između ukupnog broja prijavljenih, optuženih i osuđenih lica za krivična dela protiv životne sredine u našoj zemlji u određenom periodu i broja lica koja su prijavljena, optužena i osuđena za krivično delo nepreduzimanja mera zaštite životne sredine. Osim statistika vezanih za pokretanje i vođenje krivičnih postupaka protiv učinilaca krivičnih dela protiv životne sredine, treba sagledati i broj intervencija sprovedenih od strane nadležnih Inspekcijskih organa u cilju otklanjanja različitih nepravilnosti u radu pojedinih subjekata usled kojih je došlo do zagađenja životne sredine. Prilikom analiziranja obe grupe statističkih pokazatelja, treba imati u vidu činjenicu da je kod ekoloških prestupa, kako krivičnih dela tako i prekršaja, prisutan izuzetno visok procenat takozvanih "tamnih brojki kriminaliteta" (Konstantinović, Nikolić Ristanović, Kostić, 2009: 29).

U 2006. godini je u Republici Srbiji za krivična dela protiv životne sredine prijavljeno ukupno 2037 lica. Od tog broja, 2009 osoba je bilo punoletno, dok su njih 28 bili maloletnici. Kada je u pitanju broj optuženih lica za ova krivična dela, on je u 2006. godini iznosio ukupno 1438, od čega su njih 1430 bili punoletni, a svega 8 maloletnici. Za krivična dela protiv životne sredine je u našoj zemlji u 2006. godini osuđeno ukupno 1116 lica. Od tog broja, njih 1009 su bili punoletni, dok je samo 7 osuđenih bilo maloletno.¹⁴ Godine 2007. je u Republici Srbiji za krivična dela protiv životne sredine prijavljeno ukupno 1848 lica, od čega je 1831 lice bilo punoletno, a 17 su bili maloletnici. Iste godine je za krivična dela iz te grupe optuženo ukupno 1029 lica, od čega 1023 punoletna lica i 6 maloletnika. Za krivična dela protiv životne sredine je tokom 2007. godine osuđeno ukupno 729 učinilaca, od čega je njih 728 bilo

¹⁴ Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2006, br. 490, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2009.

punoletno, a osuđen je samo 1 maloletnik.¹⁵ U toku 2008. godine ukupan broj lica prijavljenih za krivična dela protiv životne sredine iznosio je 1923. Od tog broja, njih 1895 su bila punoletna lica, a 28 su bili maloletnici. Kada su u pitanju optužena lica, njihov ukupan broj je iznosio 1088, od čega je 1083 lica bilo punoletno, dok je samo 5 optuženih bilo maloletno. Broj osuđenih lica za ova krivična dela je u 2008. godini iznosio 831, a od toga je bilo 819 punoletnih učinilaca i 12 maloletnika.¹⁶ U 2009. godini, ukupan broj lica koja su prijavljena zbog vršenja krivičnih dela protiv životne sredine bio je nešto veći nego prethodnih godina i iznosio je 2115. Od toga je 2081 lice bilo punoletno, dok se u 34 slučaja radilo o maloletnicima. U pogledu broja optuženih lica nije bilo značajnijih odstupanja u odnosu na prethodne godine. On je iznosio 1078. Od toga je 1068 lica bilo punoletno, a njih 10 su bili maloletnici. Kada je u pitanju broj osuđenih lica za krivična dela protiv životne sredine, on je 2009. godine iznosio ukupno 844, od čega je bilo 835 punoletnih lica i 9 maloletnika.¹⁷ Broj prijavljenih lica za krivična dela protiv životne sredine je 2010. godine iznosio 1596, što je za skoro 500 lica manje nego prethodne godine. Od toga je 1568 lica bilo punoletno, a 28 su bili maloletnici. Broj osuđenih lica za ova krivična dela je u 2010. godini bio manji nego što je to bio slučaj prethodnih godina. On je iznosio 341, što je manje od polovine broja lica koja su za ta dela osuđivana u svakoj od prethodnih godina. Od tog broja, 333 lica su bila punoletna, a 8 su bili maloletnici.¹⁸ Pri tome treba naglasiti da je broj optuženih punoletnih lica za krivična dela protiv životne sredine 2010. godine iznosio 910.¹⁹ Tokom 2011. godine je za krivična dela protiv životne sredine podneto ukupno 1789. krivičnih prijavi protiv punoletnih učinilaca. Iste godine je za krivična dela iz ove grupe optuženo ukupno 635 lica., a osuđeno 449.²⁰ U 2012. godini je za krivična dela protiv životne sredine prijavljeno ukupno 1841 punoletno lice. Broj punoletnih lica koja su iste te godine optužena za krivična dela protiv životne sredine iznosio je 632, dok je broj lica osuđenih za ta krivična dela iznosio 430.²¹

¹⁵ Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2007, br. 502, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2009.

¹⁶ Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2008, br. 514, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.

¹⁷ Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2009, br. 529, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.

¹⁸ Saopštenje: Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji, 2010. br. 201., Republički zavod za statistiku, Beograd, 15.07.2011. Videti i: Saopštenje: Maloletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji, 2010. br. 202., Republički zavod za statistiku, Beograd, 15.07.2011. i Saopštenje "Maloletni učinioi krivičnih dela 2005 – 2009", br. 213. od 16.07. 2010. godine, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.

¹⁹ Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2010, br. 546, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2011.

²⁰ Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2011, br. 558, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2012.

²¹ Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2012, br. 576, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2013.

Od svih krivičnih dela protiv životne sredine, do sada je u svakoj godini ubedljivo najveći broj učinilaca (i punoletnih i maloletnika) prijavljivan, optuživan i osuđivan za krivično delo šumske krađe. Tako je, na primer, u 2007. godini od ukupno 728 punoletnih učinilaca koji su osuđeni za krivična dela protiv životne sredine, čak njih 587 učinilo krivično delo šumske krađe, što čini oko 80% od ukupnog broja lica osuđenih za krivična dela iz ove grupe. Tokom 2008. godine je od ukupno 633 punoletna učinioaca, koliko je ukupno osuđeno za krivična dela protiv životne sredine 491 učinilac osuđen za krivično delo šumske krađe. Takav odnos uočen je i u 2009. godini, kada je od ukupno 835 lica osuđenih za krivična dela protiv životne sredine, njih 616 osuđeno upravo zbog toga što su učinili krivično delo šumske krađe (Batrićević, 2012: 105-130). Sličan trend nastavlja se i tokom 2010., 2011. i 2012. godine.²²

Nasuprot tome, statistički podaci pokazuju da je broj prijava, optuženja i osuda za krivično delo nepreduzimanja mera zaštite životne sredine veoma mali u odnosu na ostala krivična dela iz grupe krivičnih dela protiv životne sredine. Tako je, na primer, tokom 2008. godine za ovo krivično delo podneto ukupno 12 prijava protiv punoletnih učinilaca, optuženo je njih 5 a osuđena su samo 2. U 2009. godini je za ovo krivično delo prijavljeno ukupno 8 punoletnih lica, optužena su 2, a nije osuđeno nijedno. Tokom 2010. godine je zbog nepreduzimanja mera zaštite životne sredine krivična prijava podneta protiv 4 punoletna lica, optužena su 2, a osuđeno je 1. U toku 2011. godine je za ovo krivično delo prijavljeno 8 punoletnih učinilaca, optuženo je njih 6 a osuđena su 4. Na kraju, treba naglasiti da je broj prijavljenih, optuženih i osuđenih lica za krivično delo nepreduzimanja mera zaštite životne sredine u 2012. godini bio znatno manji nego prethodnih godina te da je u svakoj od navedenih kategorija bilo samo po 1 lice.²³ Takva situacija se poklapa sa navodima Agencije za zaštitu životne sredine prema kojima je i broj intervencija nadležnih inspeksijskih organa u tom periodu bio manji nego prethodnih godina, što se pripisuje dosadašnjem revnosnom radu Agencije i povišenom nivou svesti relevantnih subjekata o značaju zaštite životne sredine, o čemu će posebno biti reči. Ipak, prilikom tumačenja navedenih podataka treba imati u vidu da se kod krivičnih dela protiv životne sredine može uočiti visok stepen tamnih brojki te da manji broj prijavljenih, optuženih i osuđenih lica ne mora nužno značiti i smanjen broj ovih krivičnih dela u stvarnosti.

Izveštaj Agencije za zaštitu životne sredine o stanju životne sredine u Republici Srbiji za 2012. godinu pokazuje da je tokom te godine sproveden manji broj inspeksijskih pregleda nego u prethodnoj godini, kao i da je podnet manji broj prijava, odnosno donet manji broj rešenja. U Izveštaju se navodi pretpostavka

²² Videti: Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2007, Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2009, Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2010, Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2011, Statistički bilten – Punoletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2012.

²³ *Ibid.*

da razlog za takve statistike leži u intenzivnom i respektabilnom radu koji je Inspekcija sprovodila tokom prethodnih godina. Ukupan broj pregleda koje je obavilo šest odeljenja Sektora za kontrolu i nadzor, tokom 2012. godine je 8 573. Prema godišnjem izveštaju Pokrajinske inspekcije za životnu sredinu, od strane tog organa je sprovedeno ukupno 2036 kontrola, a najviše pregleda u 2012. je urađeno u sektoru kontrole zaštite i održivog korišćenja ribljeg fonda. Kontinuitet rada kako Republičke tako i Pokrajinske inspekcije za zaštitu životne sredine koja je povremeno delovala i preventivno ukazuje na proširenje njenog uticaja u oblasti zaštite životne sredine.²⁴

ZAKLJUČAK

Za države ovog regiona, uključujući i Srbiju, koje prolaze kroz proces tranzicije i systemske ekonomske socijalne i pravne reforme, harmonizacija domaćih propisa o zaštiti životne sredine sa evropskim regionalnim i međunarodnim propisima ekološkog karaktera ima izuzetan značaj, jer predstavlja bazični doprinos očuvanju i zaštiti životne sredine kroz saradnju i integrisanost u svetsku zajednicu (Kokolj, 2012: 241). Međutim, menjanje postojećeg normativnog okvira ili njegovo obogaćivanje novim propisima iz oblasti ekološkog prava ne može samo za sebe doprineti poboljšanju stanja životne sredine, odnosno njenih integralnih delova. Ono predstavlja samo prvi, neophodni korak, dok suštinsko unapređenje životne sredine zavisi od implementacije novousvojenih propisa i ratifikovanih međunarodnih dokumenata u praksi nadležnih organa i svakodnevnom životu.

Adekvatno sprovođenje normativnog okvira nije moguće bez odgovarajuće edukacije, kako opšte javnosti tako i relevantnih subjekata koji se bave privrednom delatnošću ili donošenjem odluka od značaja za stanje životne sredine, o važnosti ekoloških problema i dalekosežnim posledicama njihovog stavljanja u drugi plan. Posebnu pažnju pri tome treba posvetiti važnosti uticaja koji čovek svojim aktivnostima vrši na životnu sredinu i razmerama i trajanju negativnih posledica koje često proizvodi svojim nesavesnim ili nemarnim postupanjem prilikom obavljanja privrednih delatnosti. Takođe, treba insistirati na usađivanju osećaja odgovornosti kod subjekata zaduženih za preduzimanje mera zaštite životne sredine kako bi se oni primorali da sagledavaju ne samo trenutne već i dugoročne posledice svog eventualnog nesavesnog postupanja, odnosno propuštanja da primene mere koje su dužni da primene kako bi se sprečilo vršenje negativnog uticaja na životnu sredinu. Kako se nedostatak finansijskih sredstava često koristi kao opravdanje za propuštanje preduzimanja odgovarajućih mera zaštite životne sredine od strane odgovornih lica u pravnim licima, potrebno je potencirati drugačiju alokaciju resursa i podsticati investiranje u načine, postupke i opremu za

²⁴ Izveštaj o stanju životne sredine u Republici Srbiji, Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., str. 164-165.

proizvodnju koja omogućava smanjenje ili čak potpuno sprečavanje vršenja negativnih uticaja na životnu sredinu prilikom obavljanja određenih delatnosti. U tom smislu izuzetna odgovornost leži upravo na onim subjektima koji su i u izveštajima Agencije za zaštitu životne sredine identifikovani kao najdominantniji zagađivači: termoelektrane, rafinerije i rudarske basene kojima upravlja država, ali i na kreatorima ekoloških politika, strategija i programa.

Konačno, edukacija ne treba da zaobiđe ni predstavnike pravosudnih organa, koji se u svom radu susreću sa slučajevima vršenja krivičnih dela protiv životne sredine, odnosno koji se bave otkrivanjem i dokazivanjem tih krivičnih dela i sankcionisanjem njihovih učinilaca. Kod njih treba intenzivirati podizanje svesti o značaju zdrave i očuvane životne sredine kako za postojeće tako i za buduće generacije i visokom stepenu društvene opasnosti krivičnih dela protiv životne sredine. Na taj način bi se kaznena politika u ovoj oblasti mogla pooštriti što bi za rezultat moglo imati intenzivniju specijalnu i generalnu prevenciju.

U tom kontekstu treba insistirati na tome da krivična dela protiv životne sredine nisu takozvani zločini bez žrtve (*victimless crimes*). Naime, neuviđanje da i ekološka krivična dela imaju ne samo indirektnu već i direktnu žrtvu, dovodi do toga da se ona od strane kreatora kriminalnih politika, predstavnika državnih organa, ali i opšte javnosti percipiraju kao "troškovi obavljanja posla" (*cost of doing business*) (Burns, Lynch, 2004: 481), ili kao lakši ili manje ozbiljni prestupi administrativnog karaktera. Upravo zbog toga ona ne izazivaju jednako jaku društvenu osudu kao "klasična" krivična dela, niti sankciju čija su vrsta i mera dovoljno oštre da omoguću realizaciju svrhe generalne i specijalne prevencije (Batrićević, 2013: 114). Zbog toga bi promena odnosa prema ekološkim krivičnim delima, uključujući i nepreduzimanje mera zaštite životne sredine uz opštu edukaciju i konstantno podizanje društvene svesti o značaju zdrave životne sredine mogla doprineti efikasnijem suzbijanju ovog oblika kriminaliteta.

LITERATURA

1. Batrićević, A. (2013) Ekološka krivična dela – zločini bez žrtve?, *Temida*, vol. 16., br. 1., Beograd: Viktimološko društvo Srbije.
2. Batrićević, A., Batanjski, V. (2013) Air Quality in Urban Areas in Serbia, *Collection of Conference Papers III International Conference "ECOLOGY OF URBAN AREAS 2013—, 11th October 2013*, Zrenjanin: University of Novi Sad, Faculty of Technical Sciences Mihajlo Pupin.
3. Batrićević, A. (2012.) Krivično delo šumske krađe u pozitivnom pravu Republike Srbije, *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, vol. 31. br. 1. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
4. Burns, R.G., Lynch, M.J. (2004) *Environmental Crime – A Sourcebook*. New York: LFB Scholarly Publishing.

5. Čavoški, A. (2007) *Osnovi ekološkog prava Evropske unije*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta UNION u Beogradu, Javno preduzeće "Službeni glasnik".
6. Gajinov, T., Vig, Z. (2012) Problem ekološkog kriminala i unapređenje sistema krivičnopravne zaštite životne sredine u Republici Srbiji, *Zbornik radova sa 10. Međunarodnog naučnog skupa – Sinergija 2012*, Bijeljina: Univerzitet Sinergija.
7. Joksić, I. (2012) Krivičnopravna zaštita životne sredine u zakonodavstvu i praksi, u Čavoški, A., Knežević Bojović, A. (ur.): *Ekologija i pravo*, Beograd: Institut za uporedno pravo i Pravni fakultet Univerziteta Union.
8. Joldžić, V., Jovašević, D. (2012) *Ekološko krivično pravo, međunarodni i ustavni osnovi, stvarnost i mogućnosti*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
9. Joldžić, V., Jovašević, D. (2013) *Ekološki prekršaji u pravnom sistemu Republike Srbije (teorijsko-praktički pristup)*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
10. Jovašević, D. (2009) *Sistem ekoloških delikata – ekološko kazneno pravo*, Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu-Centar za publikacije.
11. Konstantinović Vilić, S., Nikolić Ristanović, V., Kostić, M. (2009) *Kriminologija*, Niš: Pelikan Print
12. Krstić, J. (2012) Ekološka krivična dela – analiza stvarnosti na primeru Republike Srbije, *Zbornik radova sa 10. Međunarodnog naučnog skupa – Sinergija 2012*, Bijeljina: Univerzitet Sinergija.
13. Kokolj, M. (2012) Kriminalno politički aspekti zaštite životne sredine, *Zbornik radova sa 10. Međunarodnog naučnog skupa – Sinergija 2012*, Bijeljina: Univerzitet Sinergija.
14. Lazarević, LJ. (2006) *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*, Beograd: Savremena administracija.
15. Lilić, S., Drenovak, M. (2010) *Ekološko pravo*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
16. Paunović, M., Krivokapić, B., Krstić, I. (2007) *Osnovi međunarodnih ljudskih prava*, Megatrend univerzitet, Beograd
17. Rakočević, P. (2011) Krivičnopravna odgovornost zbog zagađenja životne sredine, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, vol. 83., br. 4/2011.
18. Stojanović, Z. (1995), Krivičnopravna zaštita životne sredine, *pravni život*, vol. 44., br. 9/1995.
19. Stojanović, Z. (2006) *Komentar krivičnog zakonika*, Beograd: Službeni glasnik.
20. Stopić, M., Dičić, N., Zorić, J. (2009) *Pravci zaštite životne sredine u Srbiji*, Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
21. Veljković N., Vidojević D., Jovičić M. (2010) Uticaji zagađujućih materija iz urbanih otpadnih voda na životnu sredinu i zdravlje, *Zbornik referata međunarodne konferencije "Otpadne vode, komunalni čvrsti otpad i opasan otpad"*, Subotica: Udruženje za tehnologiju vode i sanitarno inženjerstvo.
22. Vig, Z. i Gajinov, T. (2011) Stanje i perspektive ekološkopravne regulative u Srbiji, Novi Sad: Fakultet za evropske pravno političke studije.

23. Vrhovšek, M. (2008) Krivičnopravna zaštita životne sredine prema novom Krivičnom zakoniku Srbije, *Branitelj*, vol. 121., br. 3-4/2008.

Izvori

- Izveštaj o stanju životne sredine u Republici Srbiji, Ministarstvo, energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., http://www.sepa.gov.rs/download/Izvestaj_2012.pdf, 17.03.2014.
- Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji 2012. godine, Ministarstvo, energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., <http://www.sepa.gov.rs/download/VAZDUH2012.pdf>, 17.03.2014.
- Pravilnik o metodologiji za izradu nacionalnog i lokalnog registra izvora zagađivanja, kao i metodologiji za vrste, načine i rokove prikupljanja podataka "Službeni glasnik RS", br. 91/2010.
- Rezultati ispitivanja kvaliteta površinskih i podzemnih voda za 2012. godinu, Ministarstvo, energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., <http://www.sepa.gov.rs/download/KVAneks2012.pdf>, 17.03.2014.
- Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2006, br. 490, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2009.
- Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2007, br. 502, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2009.
- Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2008, br. 514, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.
- Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2009, br. 529, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.
- Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2010, br. 546, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2011.
- Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2011, br. 558, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2012.
- Statistički bilten – Punoletni učinioi krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude – 2012, br. 576, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2013.
- Saopštenje: Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji, 2010. br. 201., Republički zavod za statistiku, Beograd, 15.07.2011.
- Saopštenje: Maloletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji, 2010. br. 202., Republički zavod za statistiku, Beograd, 15.07.2011.
- Saopštenje "Maloletni učinioi krivičnih dela 2005 – 2009", br. 213. od 16.07. 2010. godine, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2010.
- Izveštaj o stanju zemljišta u Republici Srbiji za 2012. godinu, Ministarstvo, energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2013., http://www.sepa.gov.rs/download/Zemljiste_2012.pdf, 17.03.2014.

- Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Republici Srbiji 2011, godine, Ministarstvo, energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, Beograd, 2012., http://www.sepa.gov.rs/download/Izvestaj_vazduh_2011.pdf, 17.03.2014.
- Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.
- Zakon o zaštiti životne sredine, "Službeni glasnik RS", br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009 i 43/2011.
- Zakon o zaštiti prirode, "Službeni glasnik RS", br. 36/2009, 88/2010 i 91/2010.
- Zakon o zaštiti vazduha "Službeni glasnik RS", br. 36/2009 i 10/2013.
- Zakon o upravljanju otpadom, "Službeni glasnik RS", br. 36/2009 i 88/2010.
- Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela "Službeni glasnik RS", br. 97/2008.

FAILURE TO UNDERTAKE MEASURES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION IN SERBIA: DEFINITION, SIGNIFICANCE AND STATE REACTION

Protection of the environment from harmful impacts represents one of key preconditions for its conservation and sustainable use of natural resources in the future and is considered to be an extremely important issue in numerous scientific disciplines such as: ecology, economy but also criminal law and law of administrative offences. That is the reason why prescribing and implementation of measures of environmental protections as well as the sanctioning of natural and legal persons who fail to apply them in spite of their duty to do so, have high priority among legislator's tasks in that sphere. Having in mind the efforts of our country to harmonize its legislation and practice in the field of ecology with European and world standards, the author of this paper analyzes the existing system of state reaction to relevant subjects' failure to apply measures of environmental protection, as well as the judiciary statistics that are significant for this issue, and suggests the implementation of some particular measures in order to increase its efficiency and increase the quality of environment in accordance with international standards.

KEY WORDS: environment / measures of environmental protection / criminal offence / economic offence / administrative offence